

MENTOR

LIST ZA SREDNJE-
ŠOLSKO DIJAŠTVO

Št. 7. ... Letnik V.

Urejuje
dr. Anton Breznik

Za leto 1912/1913

VSEBINA:

Advokat naših dni. (Tomo Zupan)	145
Iz življenja klasičnih narodov. (Dr. J. Samsa.) (II.)	149
Od doma — domov. (Bogumil Gorenjko)	153
Passer domesticus. (Prof. Fr. Pengov.) (Konec)	156
Émile Zola pa resnica. (Dr. A. Zdešar)	161
Psalm. (Pesem.) (Bogumil Gorenjko)	163
Navod za šahovo igro. (Andrej Uršič.) (Dalje)	164
Dvoje src. (Pesem.) (Fr. Žalko)	165
Drobiž	166—168

Lepa priložnostna darila. Največja in najbogatejša tvorniška zaloga.

Dobro in poceni se kupi le pri meni, kar je obče znano. — Ure budilke od 3 K naprej; nikelnaste lepe anker ure od K 4'90 naprej; srebrne cil.-rem. ure od 7 K naprej; srebrne anker-rem. ure od 10 K naprej; diamantni prstan od 12 K naprej; briljantni prstan od 30 K naprej. — Lepe novosti v kina- in pravem srebru po znižanih cenah. Naročajte novi cenik s koledarjem tudi po pošti zastonj. — Singerjevi šivalni stroji od 60 K naprej, tudi za pletenje (pouk brezplačen).

Fr. Čuden, trgovec in urar v Ljubljani.

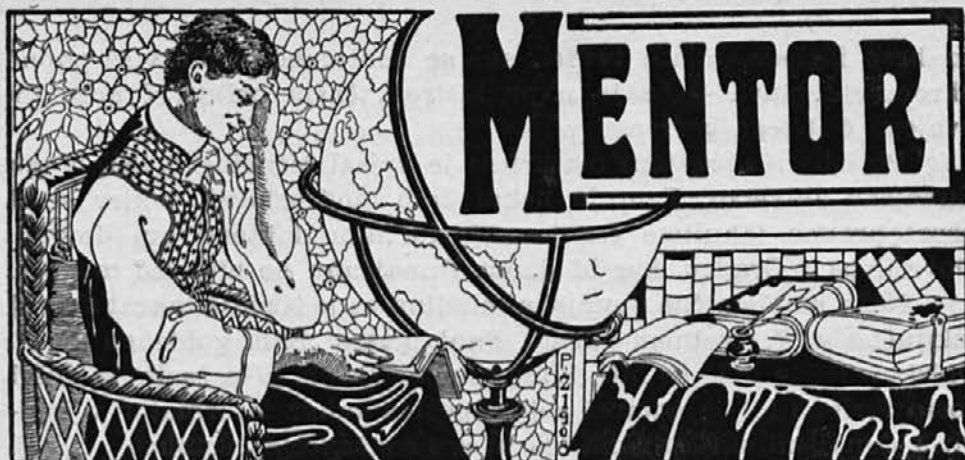

Fr. P. Zajec, izprašani optik, Ljubljana, Stari trg 9

priporoča svoj dobro urejeni optični zavod
kakor tudi različne vrste naočnikov, ščipalcev,
toplomerov, daljnogledov itd. Popravlja očal,
ščipalcev itd. izvršuje dobro in ceno!

Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano prvega dne vsakega meseca in stane za dijake dve kroni, za druge naročnike štiri krone na leto.

Tisk »Katoliške Tiskarne« v Ljubljani. — Odgovorni lastnik Alojzij Markež.

Letnik V.

List za srednješolsko dijaštvo.

Štev. 7.

Tomo Zupan:

Advokat naših dni.

Komu, ki biva v knjigah, je neznano Mencingerjevo ime? Rodil se je 26. marcija 1838 tega leta le malo pod bohinjskim jezerom in njegovo Svetoivanjsko cerkvico. Na Brôdu št. 20 je to bilo v vasi, kojo sv. Marija Magdalena zaščituje in jej Sava-Bohinjka polje namáka. — Rodno hišo kličejo danes Bohinjci „pri Grogorju“; poprej so jej rékali „pri Kovaču“.

Mladostna leta so mu ginévala tu v divnem Bohinju. Sodobna mladež smo ga zato klicali „Bohinjec“, in to klicanje mu ni bilo nevšečno. Tega priopominjam zato, ker s tem znanovanjem v gorenskem ožem zavičaju ne hoté ničesa duhovitega označevati. In to je vedel. Podobnih pritaklin — ki so se menda pred davnim rodila v posameznikov ustih, a so ljudska postala — v Slovencih ni malo. Večidel so neprijateljska in ob enem nepravilna.

Savični slâp je bil tu Bohinjecu Mencingerju vsakdanja pesem in vsakdanja slika. V višavo strmeče Triglavovo kupovje mu je dvigalo duhá navzgor in izprehodi ob mrklem bohinjskem jezeru mu nikakor niso temnili duhá. Vjasnovali so ga.

Na ljubljanski gimnaziji je bil v vseh šolah odličnjak. Leta 1849/50 pohvaljenec v I.; 1850/51 tretji obdarovanec v II.; 1851/52 pohvaljenec v III.; 1852/53 drugi obdarovanec v IV.; 1853/54 prvi obdarovanec v V.; 1854/55 drugi obdarovanec v VI.; 1855/56 prvi obdarovanec v VII. in 1856/57 prvi obdarovanec v VIII. Kadar ni bil Mencinger prvi, stal je tiskan pred njim Lovro Urbanija, pozneje duhovnik. Jako dober človek; a proti Mencingerjevi luči niti ne védanec, ki se prikaže in ob enem vgasne. Urbanije je bila gola pridnost; a Mencingerja takoj iz mlada bujna duhovitost. Ni vam

to brez izgleda, mladi bralci, saj se tudi med vami više popne skromnejša glava — če je n. pr. bistrejša časih priliti si pozabila svojega čistejšega goriva.

Po izborni prestani maturi se je vpisal Mencinger 1857/58 na dunajsko univerzo. Tam je nekaj časa modrosloval, dokler si ni zbral pravne fakultete ter jo z juridičnim doktorstvom dovršil. Dovršil pa v Gradcu, kar bi danes Dunajčanu ne bilo več mogoče.

Naša akademična dunajska mladina se je shajala takrat skoraj izključno v IV. mestnem okraju, Paniglasse „Zum goldenen Sieb“. Obiskovalci te hiše so bili: Simon Jenko. Časih, a le časih je došel Josip Stritar: bil je namreč zelo zaposlen kakor informator v imovitih dunajskih meščanskih hišah; a s součencem „Šmonco —“, t. j. Jenkom — si pa tudi nikoli nista bila prav na roko. Fran Erjavec;

Dr. Janez Mencinger.

Ivan Tušek; Ivan Jesenko; Janko Pajek; Valent Zarnik; Josip Nolli; Josip Poklukar; Ivan Murnik; Josip Tonkli; Karol Šavnik; Ferdinand Pogačnik; Jurij Štrbenec; Henrik Poljak. Zadnji je bil Mencingerju prav poseben prijatelj. Kakor Štrbenec se je pozneje poduhovnil in postal menih-minorit z imenom Alojzij. Volili so ga pozneje avstrijskim samostanom provincijalom. Kot tak je v najboljih letih zamrl na Dunaju. — Kakor razbirate iz zapisanih oseb, so to tam v cesarskem mestu dosti pomembna imena našemu prihodnjemu slovstvenemu in narodnemu razvoju.

Nekega večera — zbrani so bili tu menda skoraj vsi zgoraj popisani — se je tudi članu te družbe, živahnemu Mencingerju, vzbudila stvariteljska žilica in sicer to pot za časniško literarno delovanje. Popne se na mizo ter je na mah tej skupini nad glavami. Dokazoval je s te višine doli, da ljubljanske „Novice“ ne morejo več vgajati. Nov časnik naj se stvari v Ljubljani. Delokrog naj se mu razširi. Posebno pa bi se bilo v njem ozirati na Hrvate. To zadnje je še zato postalo v tej družbi bolj popularno, ker sta se prav sedaj slovila z dunajskih realk na Hrvaško Erjavec in Tušek. Doli so pa že delovali Ivan Trdina, Matija Valjavec in Valent Mandeljc. A nobeden — je dejal danes Mencinger — bi za redaktorja ne bil sposobnejši, nego to dōbo državno poslanstvo izvršujoči Dragotin Dežman, vešč peresu v vezani in nevezani besedi. — Res je potem ta mladina tudi nagovorila Dežmana, ki se pa ni vdal. Soseb še gledé na Hrvate ne — ker nas, Slovence — je dejal — v čistōbi jezika nikakor ne dosežajo in je naš Prešerin več vreden nego vsa

hrvaška literatura skupaj. — Tako torej sta opravila to stvar akademik Mencinger in slovenski poslanec Dežman.

Vrnivši se na domačo zemljo je deloval Mencinger v Radoslav Razlagovi pisarni v Brežicah, dokler ni začel samosvojevati kot pravdarski doktor v Kranju, koji poklic je nadaljeval in končal na Krškem.

Kot takemu mu nikoli ni kazalo ogibati se družbi ljudi.

Kakoršen družabnik je pa bil Mencinger?

Kamor je vstopil, tam je zavladal mir, ko bi ga poprej morda ne bilo. Menda si je napisal nad vrata svojega življenja zgodaj miro-ljubje: saj se je v svojih gimnazijskih proizvodih za časnike nazival „Jankomir“. — Pogovori so se v tej družbi, ko bi tudi poprej takih ne bilo, že njemu na ljubo vravnali v pravi tir. Nepremišljenega ali celo nepravlega koraka ni včinił nikdo več v tej skupini, ki jo je vodila Mencingerjeva razumnost. — Ali je morda Mencinger tu glavo jel pobešati in modrovati? Ne! Dobrodejen smeh, ki preganja skrbi, se je vselil v Mencingerjevo družbo. In kedo je s tem pričel? Pričel je redoma stolaravnatelj sam pomenljivo pomežikujoč na eno ali tudi na obe očesi. Že z gimnazije mu je bilo tako pomežikovanje narava. Zato je učinkovala Mencingerjeva nazočest tako, da manj zdravemu tu ni več trebalo zdravnika — in, ko bi bil sem prišel diplomiran, a nézdrav zdravnik, Mencingerjev duh bi ga bil izléčil. Umeval je biti zdravniku zdravnik. V veselih zgodbah Mencinger ni postal objesten; žal slučaj ga ni bil vклонiti v stanu. *Aequam memento rebus in arduis servare mentem*: to Horacijevo (oda II, 3) modrost je nosil od prve mladosti v sebi. Sam veselostnega srca in prodirajočega duhá je Mencinger kot duševni vladar naravnost stvariti umel veselje. Menda ga je navdajalo v vsem kretanju svetopisemsko pravilo: *Hilarem enim datorem diligit Deus* — veselega dajalca Bog ljubi (II. Kor. 9. 7). In, če Bog ljubi veselega; je pač tudi veselemu Bog ljub. Da bi bil kedo žalosten vstopil tu sem med njé; od tod se je ločil — če ne oveseljén, vsaj vtolažen.

Le malokomu je vsojeno govoriti skoraj v zgolj sentencah, kakor je Mencinger znal. Za česa podobnega je pač treba glave in poleg glave kopice prebranih knjig. — Zato je bila Mencingerjeva družba, ko bi te bil privédel vanjo korak, neko više učiteljišče.

V Novem Mestu so mu študirali sinovi. Kakor oče, ki mu otročja izreja ni bila deveta briga, se je s Krškega od časa napotil sem učiteljev poprašat: kako in kaj. Na večer potem pa so se ob takih prilikah sešli vpraševalec in vprašani v kaki gostilni. In tu se je vzbudila Mencingerjeva filologičnost in vzbudil njegov ogromni spominj. Med profesorji je jel profesorovati. Pričel je s Homerjem in je — če je tako naneslo — v grščini navajal cele Homerjeve speve. Takratni tamošnji profesor, ravnatelj Ignacij Fajdiga mi je

kritikoval tak Mencingerjev grški nastòp z besedo: Ti večeri so bili za nas učitelje vžitki.

Samoumevno je mož Mencingerjevega duhá z na široko odprtim očesom gledati znal tudi daleč vun v svét. Zato je — če se mu je vzbudila satirična žilica — segel do Rusa Lermontova in dejal: Lermontov uči „Plazé se prideš najdalje“ in pa tudi to Lermontov pravi, je dejal: Da se mnogemu posreči naprej, ko koraka nazaj. — Če je družbi krog sebe označiti hotel nevnano vrvenje na levo in na desno, izustil je: Danes se vsepovsod razširjajo cesté; le stezà proti nebesom se nam vedno zožuje. — Če je posegel v svoj slovenski advokatski poklic, poučil je nekokrat prav mene z besedo: Ti meniš, da sem slovensk advokat; a nisem. Jaz sem nemšk advokat: saj mi slovenski advokati vradujemo le po nemški. A,

Talleyrand.

blagovoljni čitatelj, od tega je 30 let. — Če je pa svojemu stanu hotel vgoditi, odičil ga je rekoč: Advokatov nas prosijo svétov in pravijo, da je dober svét drag; to ni res — slab svét je drag. — Ko bi mu bil ob takih prilikah pogledal v njegove prav posebno svitle, névelike oči; imel si Mencingerjevo dušo v vidku.

In kadar je Mencinger segel po peresu! Takrat ti je stvaril šegavo hojo na Triglav. Dolgo in dolgo ti tu in gosto ti tu beseduje. Navzgor koraka in hodèč ti na široko govori in se šali. Kar ne moreta po poti znatno naprej in — akopram sin gorá — te ni pri-

peljal na Triglavovo pléšasto višino. Sam če tudi Bohinjec, res ni namreč nikedar zastavil noge tako na visoko, da bi bil gledal s triglavskih višav do ravne Furlanije, do benečanskega morja, v globoko Hrvatijo in na Švajca bele glavé. Nikoli torej vrh Triglava; kamor si danes upa menda do mala slednji njegov rojak; morda že dečák iz tamošnje ljudske učilne. Njemu je bil pogled na velikana iz doline gori prav tako čarovit, kakor je množici čudovit z njegovega teména doli. — In ko si se mu do dna duše nasmejal ob tej triglavski hoji, vglobila te je na to Abadonova kremenita vsebina v resnôbo in v verno življenje. Toda samega sebe trdo sodèč to-le o svojem Abadonu pravi: „Ime Abadon sem sprejel iz apokalipse; ker se mi je zdelo, da je tam simbolično dobro naslikan boj današnje socialne demokracije. A prehitro sem pisal. Proti koncu bi morala poleg Samorada nastopiti še ena oseba, da bi se

bilo dejanje naravnéje izvršilo. Potem bi se moč satire bolj čutila. Sedaj ta moj Abadonov konec nekoliko spominja na znani rek: *Deus ex machina*. Sicer pa tako mnogi ne bodo razumevali, kaj sem hotel povedati. Nejasen jim bo pomen tistega citata iz sv. Avguština: „Surgunt indocti et coelum rapiunt; et nos cum doctrinis nostris sine corde, ecce, ubi volutamur?“ — To svoje najglobokomnejše delo je Mencinger napisal za misleče ljudi. Po proroško v Abadonu s plamenovito besedo svoje rojake svari pred materialističnimi nazori in je navdušen za životvorno krščanstvo.

(Konec.)

Dr. I. Samsa:

Iz življenja klasičnih narodov.

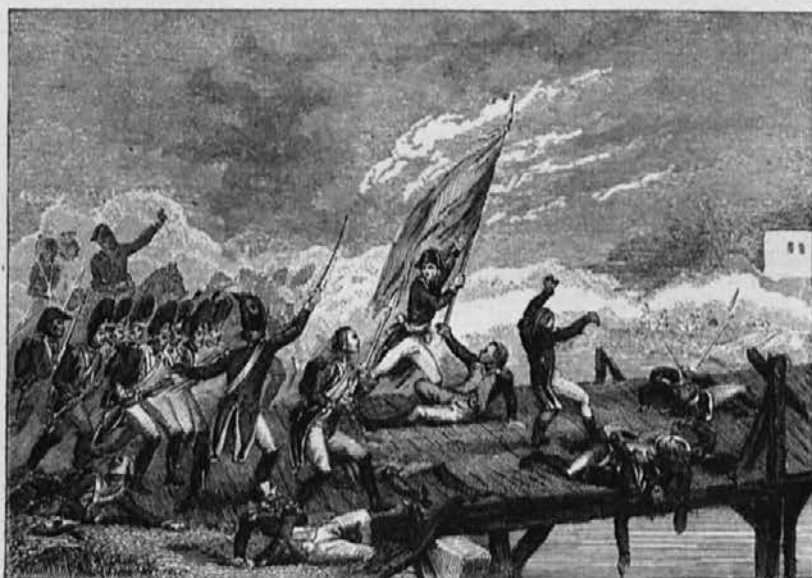
II. V klasični tiskarni.

Ej, recite, kar hočete, lepa so bila tista leta, ki smo jih začenjali na semnju okrog otca Vodnika pred staro častitljivo materjo gimnazijo v Ljubljani. — Modrost in učenost je bila tedaj silno poceni, za 10 krajcarjev sem dobil celega Horaca, ilustriranega, in še pol Ovida. Lep izvod je bil to, še sedaj ga hranim, pravi „Handexemplar“. Platnic ni imel, čemu tudi? Kaj zunanost? Notranost je bistvena stvar pri vsaki stvari, razen pri strahu, ki ga znotraj nič ni; moj Horac pa je imel notranost in še kakšno. Pričenjala se je že na prvi strani. Krasen podpis prejšnjega gospodarja s silno umetno zavozljanim manuproprijem; sedanji rod ne dela več takih. Nato glavni naslov: *Causae bibendi: Sitis praesens, sitis futura, adventus amici et quaecumque alia causa*. Sledi postranski naslov knjige: *Q. Horatii Flacci carmina*. In dalje, list za listom portreti vseh tedanjih profesorjev, cel album učenih glav z njihovimi imeni, ki so si jih pridobili pri rojstvu in krstu in pri — dijakih. Da, da, mir — ali recimo: dolgčas pri latinski uri — redi Muze. In vse to, pomislite, za 10 (reci in piši deset) krajcarjev tedanje avstrijske veljave. Najslavnejši trgovec našega klasičnega semnja pa je bil možiček z majhnim, železniškemu stroju podobnim vozičkom; tu notri se je pripravljalo blago, ki velja za vse oddelke in za vse razrede: gorke klobasice. In mož bi bil rabil dva para rok, ali še več. — Alma mater gimnazija je že zdavnaj podrtá, na mestu pa, kjer se je nekda prodajalo klasično blago „za prvo“, „za drugo“, „za tretjo“, ... „za osmo“ in „za vse“, prodajajo zdaj branjevke „za župco“ itd. Sic transit gloria mundi.

Čas napreduje naglo; v Ljubljani imamo sedaj tri gimnazije, na Kranjskem sedem in dve realki; potegujemo se tudi za vseučilišče. Izobrazba prodira v mase; človek, ki ne zna pisati, je že

species, ki izumira. Kmalu bo prikazen, ki se bo videla le še v kakem večjem muzeju kot posebnost. Knjig se danes tiska na stotisoče in milijone vsako leto. Ni je hiše na Slovenskem, kjer ne bi imeli knjige, vsaj mašne knjige in pratike.

A koliko časa je bilo treba, da je prišel človeški duh, ki vedno snuje in sestavlja, na idejo, da je namesto počasnega pisanja z roko izumil črke, ki se dajo poljubno sestaviti! Okrog l. 1400 se je rodil Gutenberg, čegar prvi tiskovni poskusi so v primeri z modernimi linotype-stroji, kakor žuborenje neznatnega potočka nasproti grmečemu kipenju neizmernega oceana. A še bolj dalekosežnega pomena je pisava sploh, izum črk. Samo 25 je teh znamenj, a iz tega malega števila znamenj se da sestaviti cel ogromen koncert človeškega govora. Na milijone kombinacij in variacij in

Boj za most pri vasi Arcole.

permutacij je v glasovih, iz katerih so sestavljene človeške besede. In za vse to zadostuje 25 črk. Kakšna ekonomija! Da, narava, ti si res naša najboljša učiteljica. „Prid', zidar se lês učiti!“

In zopet: Koliko kulturnih predpogojev je bilo treba, da smo dobili od Feničanov po grškem in rimskem posredovanju tisto knjižico, ki smo jo prvič z nekim svetim strahom odprli, ko še nismo znali brati: abecednik. Babilonec, Asirec in Egipčan je moral vsaj v začetku stvar, ki jo je hotel komu pisмено sporočiti, vrezati ali naslikati v les ali v kamen, ali vtisniti v vosek. Naslikal je n. pr. podobo hiše. Hišo pa je imenoval Semit „bet“ (morda naša „bajta“, ki je prišla potom lombardskih Judov v laščino in od tod k nam). S časom mu je to znamenje za hišo pomenilo sploh vsak predmet, čegar ime se je pričenjalo z glasom „b“, končno pa je

znamenje, ki je od začetka pomenjalo hišo, postalo črka „bet“, ki so jo Grki sprejeli od Feničanov kot „beta“ $\beta = B$, naš „b“. Tako so se razvile tudi vse druge črke. Pisali so v začetku le z velikimi črkami, male so se razvile iz velikih. Od Grkov so sprejeli črke Rimljani, od Rimljanov pa ves kulturni svet.

Pri starih narodih je bilo branje in pisanje redka umetnost. Ljudskih šol stari vek ni poznal, država se za pouk ni brigala.

Napoleon pri vasi Rivoli.

Knjiga in pisanje: to je bil višek učenosti. O pesniku Evripidu se kot posebnost omenja, da je imel svojo knjižnico; dandanes jo ima skoro vsak dijak. Pisati je znal malokdo in knjiga je bila redka in draga stvar in šele Ciceronov prijatelj Pomponius Atticus je imel svojo tiskarno in knjigarno, to se pravi: imel je sužnje, ki so mu prepisovali knjige, ki jih je Pomponij, sam izobražen literat, prodajal.

Kot najstarejša snov za knjige, nam stari pisatelji imenujejo „papyrus“, to je stržen egiptovske rastline *πάπυρος* (Papyrusstaude). Rabili pa so tudi lubje, odtod latinska beseda „liber“ in „luber“, naš lubje, o-lu-pek, *λέπω*, lupiti. Tudi naše stare „bukve“ in nemška „Buch“ spominja na čase, ko so vsaj platnice delali še iz lesa (Buche, bukev). Spominjam se še bukovih platnic Baragove „Dušne paše“, ki sem jo videl nekoč pri stari materi. Ni je več, dobre ženice; kot abiturient sem prišel domov in jo našel na smrtni postelji. Kmalu za-njo pa je šel moj drugi prijatelj iz otročjih let, sosedov ded, ki je znal skoro vso „dušno pašo“ na pamet, kakor Grk svojega Homera.

Naše „bukve“ so torej že davno izposojene od ošabnega nemškega „Buch“-a; a morale so se umakniti pritepeni tujski „knjigi“, ki se je menda nekod iz Asirskega s pomočjo armenščine in turščine priklatlila v našo deželo.

Kako prav je torej imel Stritar, ki se je nasproti novotarjem hvalil, da rajši bere stare bukve, kakor čita nove knjige.

Papir in knjigo so Grki imenovali *βιβλος*, ali tudi *βιβλιον* prim. bibliotheca; odtod lat. biblia in nem. Bibel = sveto pismo, ali tudi *χάρτης*, charta, karta. Ta snov se je rabila za knjige do 11. stoletja ko se je začel izdelovati papir iz bombaža.

Poleg papira so že od nekdanj na Vzhodu pisali na živalske kože, imenovane „pergament“ (*δέρμα*, *διαδέρμα*, (koža, *περγαμηνή*). Ime ima od mesta Pergama, kjer so ga za kralja Eumena II. (197—159 pr. Kr.) začeli izdelovati.

Ohranili so se nam silno dragoceni pergamentni rokopisi. Na Dunaju hranijo del prve svetopisemske knjige (Genesis), 24 listov škrlatasto barvanega pergamenta s zlato in srebrno pisavo. S zlatimi in srebrnimi črkami je pisana tudi gotška prestava sv. pisma, takozvani Codex argenteus (Codex = caudex, deblo, hlod, z voskom prevlečena desčica za pisanje).

Najstarejša oblika pisanih del je bil zvitek ali val, Rolle *κύλινδρος*, cilinder, volumen; tak volumen so dali nekoč juristu v roko pri izpitu; profesor mu reče naj bere: „Volumen legum“ — Übersetzen Sie das! — „Wir wollen lesen“. Dijaška povestnica pripoveduje dalje, kako se je juristu dalje godilo pri tem izpitu:

Auf diese Antwort des Herrn Jobses
Folgt allgemeines Schütteln des Kopfes;
Die Herrn sagen nur: „Hem, hem, —“
Und drauf: „Secundum ordinem“.

Bil je to dolg, 20—30 cm širok kos (enoten ali iz več manjših kosov zlepljen) papira ali pergamenta, ki je bil razdeljen v več oddelkov (columna, pagina, *σελίς*, *σελίδιον*), mi bi rekli „strani“; a ti oddelki so bili vsi na eni strani, ker stari so pisali le na eni strani.

Na prvi kolumni je bil prilepljen košček papira, ki je nosil naslov dela (index, titulus), znamko tovarne, iz katere je bil pergament, kakovost ali ceno knjige in podobne zaznamke; ta košček ali tudi cela prva kolumna se je imenoval *πρωτόκολλον* (*πρῶτος* — prvi; *κόλλα* — lepljenje), naš „protokol“, zapisnik. Prve črke posamnih odstavkov (inicijale, od initium, začetek) so posebno lepo slikali z rdečilom, pa tudi s zlatom in srebrom; odtod ime „rubrica“, oddelek, odstavek, stolpič v blanketih, navodilo; v cerkvenih knjigah so taki odstavki še sedaj rdeče tiskani.

Kakor črke tako so Grki tudi smer pisave sprejeli od Semitov. Pisali pa so Feničani in Hebrejci od desne proti levi; njihove knjige n. pr. hebrejsko sv. pismo, se začenjajo tam, kjer se naše končajo. Pozneje pa so Grki začeli pisati *βουστροφηδόν*, to je: kakor se vol obrača pri oranju (*βοῦς-στροφή*, obrat sedaj: kitica, Strophe); na kateri strani se vrstica konča, na tisti se druga pričeneja in gre v nasprotni smeri od prejšnje nazaj. Odtod izraz „versus“, od verto, obrat; in „exarare literas“, črke izorati“. Vzrok, da niso pisali od leve proti desni, kakor mi, smemo morda iskati v njihovi veri, da je leva stran nesrečna.

Tako popisan papirni ali pergamentni trak so na koncu prilepili na tenko paličico, ter cel trak okrog nje navili. Konca te paličice in potem tudi paličico samo so imenovali „cornu“, umbilicus, *ὀμφαλός*; „ad umbilicum adducere“, dokončati.

Klasične knjige torej ni bilo treba razrezavati ampak odvijati; bravec je z desno držal paličico z levo pa odvijal zvitek. Zato ima mnogo rokopisov na koncu besedo „Explicit“, t. j. explicitus est liber, knjiga je razvita, končana.

Saj res, konec, konec, kje si?

Verzeiht! Es ist ein gross Ergötzen,
Sich in den Geist der Zeiten zu versetzen,
Zu schaun, wie vor uns ein weiser Mann gedacht,
Und wie wir's dann zuletzt so herrlich weit gebracht.
Goethe, Faust I. Nacht.

Bogumil Gorenjko:

Od doma — domov.

Srce se mu je stisnilo in kakor bi se moral v tem trenutku posloviti od doma, od svoje mladosti, od lastnega srca — tako se mu je zazdelo.

Ozrl se je po sobi. Zložene so čakale knjige na stolu. V lepem redu se je belilo perilo na postelji — mati ga je zložila; na vsakem kosu, skrbno spravljenem in poglajenem, se je poznala njena skrb in ljubezen.

Ozrl se je skozi okno. Vasica, zadovoljna in drobna, za njo polje, širno in radodarno, in za poljem gorice; kakor zlato je žarelo jesensko listje v večerni zarji. Še nikdar se mu ni zdelo vse to tako lepo kot v tem trenutku.

In vse kakor bi klicalo: Ne hodi od nas! Glej, sočne smo me njive, redile in živile smo že toliko družin! Zasadi v nas drevo, vrzi v brazdo zrno in vrnile ti ga bomo stoterno! Ne hodi od nas!

In glej hišico belo sredi vasi! Ali nima dovolj prostora tudi zate? Ali so ti pretesne stene očetove hiše? Kdo bo v njej, če odideš ti? Sam si! Tuji ljudje bodo prišli vanjo, a ti boš brez doma, sredi tujine sam! Ostani!

Vabilo ga je tam zunaj, a v srcu je drhtelo: Vsakdo, ki zapusti hišo, ali očeta, ali mater, ali njive zaradi mojega imena, bo prejel stoterno —

Mogočno je drhtel ta glas v srcu, kakor višja volja, in kakor skušnjava se mu je zazdel glas njiv tam zunaj, in kakor greh se mu je zdelo, če ne bi slušal skrivnega klica v srcu.

Spomnil se je mladosti, vihrave in lahkomišelnosti. O tolikrat je žalil Učenika! Vse napake, vsi prestopki, vsi grehi so mu stopili pred oči, kot bi se mu rogali: saj ne moreš, kako boš mogel! Poglej, koliko si grešil!

A volja se je dvignila kakor val: ne, ne grem mimo Njega, ki me vabi: vzemite moj jarem nase in našli boste mir svojim dušam!

O še nikdar ni bilo tako tesno v tem srcu, tako nemirno in viharo!

Sédel je na stol; prsa so se stisnila kot z nepremagljivo silo, in zajokal je kot otrok —

Nalahno so se odprla vrata. Vstopila je mati. Pol v upu, pol v strahu je stopila k sinu.

„Janez, pa če ne greš rad, pa ostani!“ —

„Mati, jaz grem!“

Še nikdar ni tako govorila. Nekaj posebnega je bilo v teh besedah, nekaj velikega in skrivnostnega, kot je velika in skrivnostna ljubezen materina.

„Da, grem, mati!“ in objel jo je in poljubil.

„O saj sem vedela!“ in tudi ona je objela sina, in on je bil vesel v svojem srcu in začutil je v njem moč, tisto tiho in veliko moč, ki je pripravljena vzeti nase vsak križ in vsak jarem, tisto veliko voljo, ki ve, da je Gospodov jarem sladak in njegovo breme lahko.

* * *

Ozelenela je kostanjeva veja in se sklonila prav do semeniškega okna kot bi hotela reči: daj, utrgaj prvo zelenje za spomin od pomladi!

Pomlad je prišla, in Velika noč je prišla, in oživela je ozka, a prijazna celica, stanovanje Janezovo.

„A danes boš pa novo šemiseto?“ je vprašal tovariš-sostanovalec Janeza.

„Seveda, za domov! V ljubezni smo kakor otroci!“ se je nasmehnul Janez, ko si je pripenjal kolar s šemiseto, na kateri so bile všite svilene rože.

Stisnil je še tovarišu roko, mu voščil veselo alelujo in odšel. Kakor otrok se mu je zdelo srce, kot otrok, ki se vrača k materi.

V vagonu je sel v kot, da bi bil sam nemoten s svojimi mislimi, polnimi sladkega pričakovanja.

O še nikdar se ni vozil tako lepo domov.

Bitka pri piramidah.

Vsega se je spomnil. Pred desetimi leti — prvič se je peljal takrat domov iz tujine, še deček. O prav tako je bilo takrat kot danes. V srcu pomlad, ki je pač ovenela, a je zdaj na novo vsklila vsa lepša kot prej, in skoraj se mu je zazdelo, da ni bil, odkar je odšel, še nikdar doma, da se zdaj vrača prvič po desetih letih. O pa vrnil se je bil že tolikrat!

Spomnil se je, kako je odšel od doma zadnjič; nič žalosti ni bilo v tem spominu, vesela moč je bila v njem, pripravljena posloviti se še tisočkrat, če treba.

Oči so strmele kot v polsnu na barje, na Krim, na vasi, travnike, na griče in gozde, a vse podobe so ostale kot v megli — saj srce je bilo že doma in preveč je bilo polno pričakovanja. Vedelo je sicer, da ne bo nič izrednega, a ena materina beseda je srcu detetu zaklad! — —

Vstal je. Ravnina, posejana z vasmi, se je odprla pogledu. Oči jo poznajo to ravnino. Tam vas, glej bela hiša, tanek dim nad njo — srce je zavalovalo v sladkem nemiru.

Flak je zavozil na kolodvor.

Semeniščnik se je sklonil skozi okno. Že je uzrl očeta. Napeto je gledal mož po vozovih, že ga je ugledal, ker zamahnil je in stopil proti vagonu.

„No, si zdrav,“ je izpregovoril mož v tisti radostni zadregi, ki ji manjka besed, in stisnil sinu roko. „Že cel kaplan!“ A oči so govorile, koliko ognja in veselja je v obeh srcih. —

Že sta pred rojstno hišo. Na oknu se je premaknil rožmarin, obraz se je za hip pokazal med rožami in izginil.

Srce je Janezu zatrepetalo, stekel je par korakov, in že ga je mati objela na pragu.

„O lepi moj otrok!“

In prav tisto veliko in nedoumno je bilo v teh besedah, kot tisti dan pred slovesom, vsa velika radost materine ljubezni je bila v njih.

Prof. Fr. Pengov:

Passer domesticus.

(Konec.)

Kos prepeva, gnezdo znaša,
Lepo brezen gori gre,
Smeje se in kosa vpraša:
„Poješ tako zgodaj že?“

(Kos in brezen.)

Ponosen na svojo črno kravato in še bolj na bele pege svojega ovratnika si je prizadeval sredi meseca sušca vrabec-samček znesti skupaj gnezdo v eno izmed mnogih t. zv. Berlepschevih valilnih omarič, ki smo jih imeli pritrjene po sadnem drevju, zlasti po hruškah na gorenjem vrtu; seveda glasno povem, da ne na ljubo vrabcem, ampak drugim koristnejšim pticam: penicam, sinicam, taščici, črnoglavki, ščinkovcu, škorecu in pod. Čuden patron je bil ta ptič. Edini stavbeni material so mu bile vejice in trščice, ki jih je moral donášati iz prilične daljave, a vendar je znano vsakemu še tako neukemu kalinu, da obstaja gradivo za vrabčevo domovje iz slame, sena, prediva, volne, dlake, papirnih odrezkov, cunjic in pod. drobiža, ki pa mora biti na notranji strani fino tapetiran s perjem. Zgodaj v jutru je prekinil časih za minuto delo in zažgolet tako sladko-mamljivo na strešici svoje palače, kot ni mogla mileje stara Sirena ob Renu, vabeč brodarje v mrki objem brezdanjega vrtinca. Ni bilo drugače, ko da poslušáš prima donno iz boljarske rodbine kanarcev.

Čez teden dni je bilo dovršeno veliko delo, omarica nabasano polna suhljadi do odprtine pod strešico; ustvarjen je bil lastni dom in to ni majhna reč. „My house est my castle,“ si je mislil naš znanec, ki se je zdel strokovnjak v stanovanjskem vprašanju in je proslavljal enodružinski dom po angleškem zistemu s pesmico tako nevrabčevsko, da so se čudom čudili sosedge, ki so prišli poslušat nenavadnega vlastelina. Kak tujec bi bil gotovo sporočil to sicer nenavadno naravno prikazen zgodovini kot nerazvozljivo uganko, ti pa, dragi moj, ki si študiral življenje slovenskega vrabca z menoj vred natančneje, veš, da ni to nihče drugi, nego naš ubegli Passer. Predstavil se nam je bil pred mesecem dni, kot je običajno. Zato se tudi ne čudiš, da si je znosil za gnezdo dračja, saj ni poznal od rane mladosti drugačnega, nego iz tankega vrbovja pletenega gnezdeca.

* * *

„Kdo bi branil kosu peti?
Ženil se je včeraj brat,
Jutri mislim ljubo vzeti,
Ravno vabim, bodi svat!“

Čez nekaj dni pa Passer ni bil več sam; pripeljal si je bil od od nekodi — odkod, ne pove noben arhiv — družico za življenje. Bila je mlada, izredno brhka krasotica; vse njeno obnašanje je kazalo nekaj aristokratskega. Kakor nedavno slavnemu češkemu goslarju do ogrske grofice tako se je posrečilo tudi hribovskemu Passerju le kot umetniku priti do take družice.

Videlo se je lepi Albinki v njenem snežnobelem svatovskem atlasu, da je s snubitvijo na splošno zadovoljna, le radi lepšega se je vedla še nekam afektirano in kljusnila po ženinu, če se ji je približal. Ta pa se je sukal okoli nje, s povešenimi krili in privzdignjenim repkom, se vrtel kot mal derviš v divjem plesu, da so ti nehote prišli na misel Geibelnovi cigani v gozdu, ki plešejo žarečih oči in z viharo-valovitimi kodri svoje nočno kolo...

Schwarzäugige Mädchen beginnen den Tanz;
da sprühen die Fackeln in rötlichem Glanz.
Heiß lockt die Guitarre, die Zimbel erklingt,
und wilder und wilder der Reigen sich schlingt.

Strastneje in strastneje je gnal svoj „Čiv-čiv!“ s takim ognjem, kot more žareti le v vrabinu, do vratu zaverovanem v čuvstvovanje za sosedo; tu in tam pa je prekinil za moment počestno podoknico in se ponašal z ljubeznivo kanarsko liriko.

Kar je bilo še morebitnih ugovorov od strani oboževane lepote, vse je premagalo mogočno orožje, pevčevo grlo. Gospodar je zletel v novi dom, da pokaže voljni nevestici pot in skakljal je okoli nje možato, glasno, kakor se spodobi kučigazdi, ki se popolnoma zaveda svojega dostojanstva.

„Vse prezgodaj ti ropočeš,
Veš, da šele gori grem?“
„„Gor' al' doli, kamor hočeš,
Da se ženim, le to vem.““

Albina je prestopila prvikrat prag nove domačije. Ali ji bodo pač potekale tu notri srečno urice življenja? — Oj, že prvi korak v hišo ni pomenjal ničesar dobrega; zakaj hipoma se je prikazala Albina zunaj, za njo pa Passer ves obupan, čivkajoč in roteč jo pri vsem, kar ji je svetega in dragega. Z velikim trudom jo je pre-

19. dan brumaire a.

govoril; šla je nazaj, pa se kregala na glas in mogočno protestirala, slednjič pa se zopet prikazala z vejico v kljunčku, ki jo je spustila na tla in — odletela. Passer je prišel ven pobit, strt. Njegov ponos, njegovo veselje nad lastno domačijo — kot mlado žito po strašni toči. Preje trdno prepričan o hvali, ki jo bo žel za svojo razumno pridnost, sedaj pa ta meč naravnost v srce! Sedel je na pragu in se zvijal cvileč nekak: „Vrni se, vrni se!“ A male neveste ni bilo.

Tedaj kolovrati nesrečnik sam nazaj v gnezdo. Jelo je nekaj prasketati in šumeti, precej na to pa se je prikazal vrabín s trščico v kljunu in jo treščil ven skozi luknjo, tako tudi drugo, tretjo...

petdeseto. Kar je zbiral s trdom dolge dneve, vse je moralo ven; tako se je ubijal debelo uro, nemo in samotarsko. Spodaj na tleh pa je ležala sedaj grmadica dračja, kot da so jo nanosili liliputski otročiči za kresni večer — uničen cel trudapolen teden. Divje se je ozrl še enkrat *Passer solitarius* na kupček doli in na prazno hišico, zaškrtnil robati svoj „Čilip-čilip-čip“ — menda vrabčeva kletev! — in šel.

* * *

Dobre volje uka, raja,
Štirje godci mu pojo!
„Bom za vreme prašal mlaja?
Saj vijol'ce že cveto!“

Že naslednji dan je bil *Passer* zopet na našem vrtu; ž njim se je vrnila tudi Albinka, ki ji je dvoril kot srednjeveški vitez. Mladenka je sfrčala v hišico, prišla ven, gledala s pošev povešeno glavico doli na suhljad, šla zopet v stan in se prikazala iznova s predrobno trščico, ki jo je bil prezrl zaročenec ter jo spustila z očividnim zadoščenjem na tla.

Na to sta v lepi edinosti odletela oba. Kmalu sta bila nazaj, Albina s kljunčkom polnim sena, *Passer* z eno slamico. Spravila sta krošnjo v bajtico in jo lepo zložila, pa zopet in zopet prinesla. Kmalu je bil naš družinski poglavar doma v novem poslu, zato ga je pustila domača dama, naj donaša sam bremena, češ

Der Mann muß hinaus ins feindliche Leben,
Muß wirken und streben
Und pflanzen und schaffen,
Erlisten, erraffen,
Muß wetten und wagen,
Das Glück zu erjagen

sama pa je prevzela skrb, da uredi doma vse kakor je prav in se spodobi za skrbno gospodinjo po slavnem Schillerjevem navodilu

Und drinnen waltet
Die züchtige Hausfrau,
Und herrschet weise
Im häuslichen Kreise
Und reget ohn' Ende
Die fleißigen Hände,
Und mehrt den Gewinn
Mit ordnendem Sinn.

Čudovito je, kako elementarno je izpremenilo viteško mišljenje napram nežni tovarišici razvpitega pretepača v skrbnega in voljnega hišnega gospodarja.

Naš Cenek je hotel poskusiti, kakšen okus za modno blago da ima mladi par. Zato je razobesil po letah bližnjega kozolca celo vrsto po pedenj dolgih niti najraznobarvnejše volne. Albina je bila

prva, ki je opazila novi vir gradiva. Zletela je na lato in ogledovala material nezaupno, zdaj z levim, zdaj z desnim očesom, kot bi stala ob znanstvenem mikroskopu, slednjič pa se je zbala in pustila nevarno robo pri miru. Drugače njen soprog. Sicer se je tudi on sprva nekaj obotavljal, potegnil za nitko, pa koj odskočil pred votlim strahom, a ker so mu bile take nitke iz rojstnega gnezda še v živem spominu, je premagal strah, zagrabil najbližnjo

General Murat.

nitko in odletel. Kmalu se je vrnil par in odnašal volnino, najpreje belo, nato barvano in šele na zadnje pisano.

Gnezdo je bilo do polovice gotovo. Še enkrat je poskusil gospodar s koscem lesa, a že naslednji hipec se je vrtničila trščica proti tlom, spremljana od zmagoslavnega pogleda Albininega. Ubogi naš Passer! Vse, kar je smatral on kot najboljše, ni veljalo nič. Njegova mati je imela leseno gnezdece — in bilo je gnezdo za vzor! — a njega je silovita suffragetka enostavno preglasovala. Obveľjale so homerule (hom rul = avtonomija) Albinine, po katerih ima biti gnezdo edino le iz slame, obložene znotraj z mehkejšo tvarino. Udal se je naš dečak — svobodno življenje ga je

učilo vedno jasneje, da se je treba udati in kloniti. Nedavno še je mislil, da je družinska soba pri nas vesoljni svet in on sam glavni faktor v njem; ta ideja pa se je zadnje čase močno izpremenila. Albina sama mu je dokazovala vsak čas, da je bila njegova praktična vzgoja grozno pomanjkljiva in da jo je treba na vseh plateh še izpopolniti.

Dr. A. Zdešar:

Émile Zola pa resnica.

Tu nočemo prerešetati vseh Zolinih del in iz njih razbrati, kako resnicoljuben je bil Zola in kako ne, temveč zajmemo iz morja Zolinih pisanih besedi le eno perišče, namreč tisto iz njegovega romana *Lourdes*, kjer pripoveduje o ozdravljenju Marije Marchand (Zola jo imenuje v svojem romanu Eliza Roquet) in Marije Lebranchu (v Zolinem romanu imenovana Grivotte). Izgleda sta tipična za Zolo. Po vsej pravici moremo reči: Kdor se enkrat tako debelo in nesramno zlaže, kakor je potvoril resnico v teh dveh slučajih Zola, temu tudi v drugih rečeh, katerih ne moremo kontrolirati, ni veliko verjeti.

Dne 21. avgusta 1892 je bila po izkazih lurdskega, strokovnjaško zdravniškega »Bureau des Constatations« v Lurdu hipoma ozdravljena 18letna Marija Marchand. Imela je lice vse razjedeno od groznega raka (lupus) in poleg tega še veliko rano na levi nogi. Omenjenega dne pa je bila po eni sami kopeli v lurdski piscini obeh boleznih mahoma in korenito rešena. To je prvo dejstvo.

Drugo je to-le: Prav tiste dni se je mudil v Lurdu tudi Zola. Dr. Boissarie, šef lurdskega preiskovalnega zdravniškega, dobro vedoč, česa išče Zola v Lurdu za svoj bodoči roman, namreč sleparjev ali pa tepcev, ki trde ali si domišljujejo, da so ozdraveli, reče po tem eklatantnem slučaju Zoli: »Vi ste hoteli videti ozdravljenje kakšne grozne rane: evo vam slučaja, ki nima zlepa para!«

A Zola mu odgovori: »Hvala, za zdaj ne! To dekle se mi preveč gabi, je nočem videti.«

Tako je Zola pri svoji a priori skrupucani verski teoriji upošteval dejstva! Kako je že rekel tisti učeni vseučiliški profesor, ki je tudi sestavil neko vegasto prirodoslovno teorijo in ko so ga kolegi opozorili: »Aber, Herr Professor, die Tatsachen sprechen doch gegen Ihre Theorie!«? Vrgel se je v veledostojno pozo in s poudarkom, počasi in važno je spregovoril: »Umso schlimmer für die Tatsachen!«

Takó torej dejstvo in takó Zola. In kako ga poroča v svojem *Lourdes*? Dočim je bila Marchand ozdravljena hipoma in temeljito, torej čudežno, pravi Zola, da se je ubogemu dekletu povračalo zdravje le polagoma, pri čemer so seveda delovale zgolj naravne sile in pa brezverski deus ex machina, avtosugestija. Tako je z vsega dogodka srečno slekel vse tiste resnične in faktične momente, ki nam kažejo ves slučaj v nadnaravni sferi. Kdor zna, ta zna.

Še bolj drastičen je pa drugi slučaj.

Prav takrat je prišlo v Lurd po zdravje tudi drugo dekle, Marija Lebranchu. Že 18 mesecev je prebivala v dveh bolnišnicah in

bljuvala kri. Sputum so glasoviti zdravniki pet- ali šestkrat analizirali in našli v njem vsakikrat vse polno tuberkuloznih mikrobov. Od decembra 1891 pa do avgusta 1892 je bila vedno v postelji in ni mogla več na noge stopiti. V Lurd so jo pripeljali 20. avgusta 1892 skoraj umirajočo. Bila je živa jetika, tako da je sam Zola, ki jo je videl najprej pri »jami« in dve uri pozneje v bolnišnici, rekel svojemu spremljevalcu: »No, ta je pa resnično bolna.«

Ob treh popoldne so jo nesli in spustili v piscino. Naenkrat, komaj jo je objela čudodelna voda, začuti v pljučih novo življenje, novo moč v vsem telesu. Sama vstane, hodi, leta: ozdravljenje je popolno.

Atentat na Napoleona, 24. dec. 1800.

V »Bureau des Constatations« jo preišče deset zdravnikov, ki enoglasno konstatirajo, da ni v prej tako razjedenih pljučih ne ene rane več. Tudi Zola je bil pri tem preiskovanju navzoč, tako da je mogel in moral vse videti in slišati. Dr. Boissarie mu celo reče, naj sam izpraša ozdravljenko; ali tudi zdaj se je Zola bal ali dejstva ali pa prič svojega razgovora in je zato odgovoril: »Zdaj ne! Pozneje v bolnišnici!« In res se je Zola pozneje v bolnišnici dolgo razgovarjal z ozdravljeno Lebranchu, ki mu je kakor zdravnikom natančno povedala vso zgodovino svoje bolezni in svojega ozdravljenja.

Ozdravljenka se je kmalu nato vrnila domov, popolnoma zdrava in krepka in je zdrava in krepka tudi ostala.

Tako je bilo dejstvo! In Zola v svojem romanu?

Pravi, da je Lebranchu že na potu proti domu v železniškem vozu zopet začela kri bruhati, da si je torej ozdravljenje le domišljevala — da so bili tisti zdravniki, ki so jo preiskavali pred ozdravljenjem in potem, sami nevedneži, ki niso znali dobiti razločka med zdravimi in bolnimi pljuči, to pusti Zola izvajati bralce same — da je morala nazaj v bolnišnico, kjer je kmalu nato umrla.

Toda zdaj se oglasi v listih dr. Boissarie z odprtimi pismi na Zolo in mu jame očitati, da potvarja dejstva. To je bil seveda precej hud poper za romanopisca.

Sicer se je izvijal z nesramno drznostjo: »Osebe mojih romanov so moja last in jaz imam pravico, da jih pustim ali živeti ali umirati, kakor se meni ljubi,« ali vendar mu dejstva in očitanja doktorja Boissarie niso dala miru. Kaj naredi zvita buča?

Lepega dne se napravi na pot na južno Francosko, kjer se je njegova »rajnka« Grivotte, t. j. Lebranchu, veselila krepkega, bujnega zdravja in svojega še mladega življenja — nova preiskovanja z radioskopijo so bila nanovo potrdila, da ima popolnoma zdrava pljuča —, jo obišče, jo dobi zdravo in celo omoženo, ji ponudi polno pest bankovcev in pristavi, da kupi njej in njeni družini lepo, z vsem opremljeno domačijo na kmetih, če le gre iz svojega kraja in se naseli izven Francoske v Belgiji. Toda oče naše žive mrtve spozna takoj, za kaj tu gre, prime poštenjakoviča za rame, ga spremi do vrat, mu jih odpre, ga porine precej krepko skoz nje, mu vošči »bon jour« in ga uljudno prosi, naj jim ne skaže nikoli več časti svojega obiska.

Tak je bil dramatični epilog njegovega romana *Lourdes*.

Res, * * br. Zola je umel izvrstno geslo francoskih framonov: *Il faut mentir comme le diable*.

Bogumil Gorenjko:

Psalm.

Zapojmo psalm nov,
zapojmo psalm Gospodu!
Ves svet je njegov dom,
vsa sveta njegova je hiša!
Poje za rodom naj rod
Gospodovo slavo na veke,
ki med otroci Adama
postavil je svoje podnožje!

Naj blagoslovljena bo
na veke skrinja zaveze!
V skrinji zaveze postava njegova,
zaveza Gospoda s človekom!
Gospod, jaz hodil tvoja bom pota
in tvojo prepeval bom slavo,
slavil vsa tvoja bom dela
od roda do roda, Gospod!

Andrej Uršič:

Navod za šahovo igro.

(Dalje.)

Od dobre naloge smemo nadalje zahtevati, da je **težka**.

Sicer je izraz „težka“ zelo subjektivnega pomena. Kar je Janezu težko, je Štefanu lahko. Zato je nemogoče postaviti meje, kje začne težkoča in kdaj, kakor tudi ne kdaj in kje preneha. Kdor je že izvežban reševalec nalog, mu ne bo delala nova naloga preglavice; kdor pa ni izvežban, njemu bo še tako lahka — težka. Kakor povsod tudi za šah velja pravilo: vežbaj in uri se! Naloge precej prav rešiti je dar. Kompozist ni vselej dober reševalec nalog. Težkoča nalog, t. j. rešitev istih je največ odvisna od števila potez. Pri direktnih mat-nalogah ne presega iste pet potez (ako ima več potez je to izjema), dočim niso samostatne naloge navezane na to število. Ako vidi reševalec pred seboj nalogo na pet potez, se zelo prestraši, največkrat „gre naprej“. Skoraj gotovo je 95% reševalcev, ki bežijo pred pošastjo: mat v peti potezi. Tudi četvero-zložke imajo nekateri listi za težko zdravilo, katerega se sme uživati le v malih dozah. Je sicer nekaj na tem. Kdor nima zmožnosti analiziranja pozicije (naloge), bo težko našel rešitev; drugim pa potrpežljivost steče in — čas. Zato vidimo v listih ponajveč trozložke in dvozložke objavljene. Pravi ljubitelji nalog se gotovo ne strašijo 5. 4. zložk. Zadovoljnost in notranje veselje, ki ga reševalec občuti po rešitvi naloge, spoznanje izpeljave skrite ideje v nalogi ga popolnoma odškoduje za prestani trud pri rešitvi! — Še v polpreteklem času je bila težkoča naloge skoraj glavni pogoj, oziroma lastnost naloge. Sedanji čas pa smatra idejo (pointe) in izpeljavo (umetno) za glavno smer nalog. Razume se, da ne sme biti rešitev prozorna — ideja (pointe) mora biti v nastavu (poziciji) prikrita. Težkoča rešitve se množi, ako ima naloga eno ali celo več **navideznih** rešitev. (Prim. današnja nalogo 71.) Take navidezne rešitve vodijo reševalca za nos. Kolikor več tih potez (v nasprotju potez s šahom kralju) ima naloga, toliko težja je njena rešitev.

Poprava: V nalogi 69. je izostal na g7 beli stolp (turn).

Partija 55. Zukertortova otvoritev.

Beli: H. L. James.

Črni: E. I. Miles.

1. Sg1 — f3	d7 — d5	13. Dd1 — e2	a6 — a5
2. d2 — d4	Sg8 — f6	14. Tf1 — d1	0 — 0
3. Lc1 — f4	e7 — e6	15. De2 — c2	h7 — h6 e)
4. e2 — e3	b7 — b6	16. Ld3 — f5	c7 — c5
5. c2 — c4	Lc8 — b7	17. Sf3 — e5	c5 × d4
6. Sb1 — c3	a7 — a6 a)	18. Lf5 — h7 + f)	Kg8 — h8
7. c4 × d5	e6 × d5	19. Se5 × f7 +	Tf8 × f7
8. Lf1 — d3	Sb8 — d7 b)	20. Sf7 — g6 +	Kh8 × h7
9. Ta1 — c1	Lf8 — e7	21. Sg6 — f8 +	Kh7 — g8
10. 0 — 0 c)	Sf6 — h5 ? d)	22. Dc2 — h7 +	Kg8 + f8
11. Sc3 — e2	Sh5 × f4	23. Dh7 — h8 ±.	
12. Se2 × f4	Ta8 — c8		

Partija je bila igrana za prvenstvo Neuseelandsko in odlikovana s ceno lepote. (Povzeto po „Deutsche Schachzeitung“).

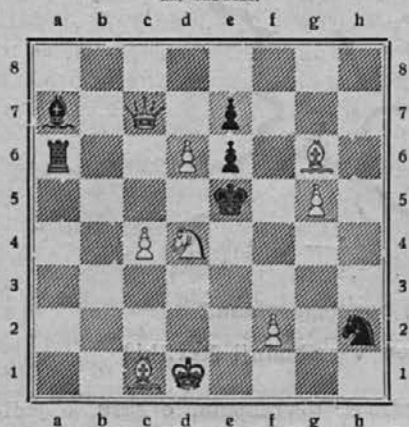
Opazke: a) Sedaj je nastav odklonjenega gamtita dame; b) ako igra 8... Ld6 sledi 9. 0—0; c) kombinacija 10. L × e7 D × c7; 11. Sd5

je napačna zaradi $S \times d5$. 12. $T \times c7$ Sc7 itd; d) črni bi moral igrati 0 — 0; e) odločilni pogrešek! g7 — g6 bi moral igrati; f) krasna sklepna kombinacija!

Naloga 71.

I. cena. Budap. šah. klub.

K. Erlin.

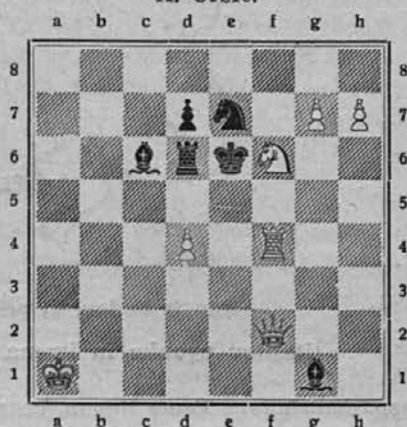

Mat v 2. potezi.

Naloga 72.

„D. Schachzeitung“.

A. Uršič.

Mat v 2. potezi.

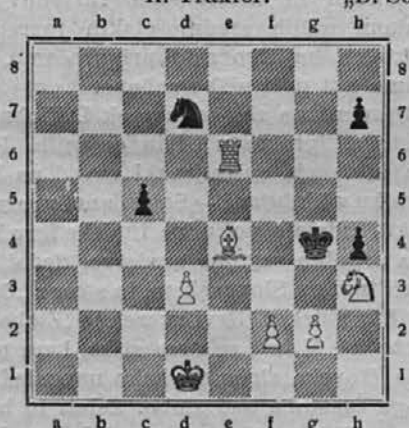
Naloga 73.

K. Traxler.

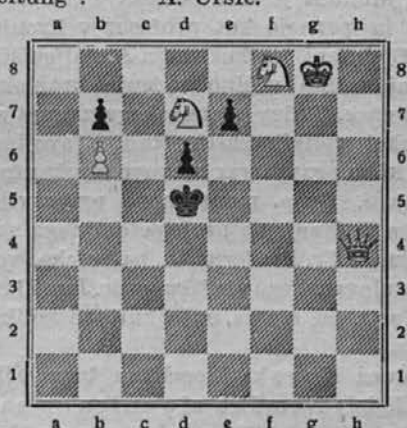
„D. Schachzeitung“.

Naloga 74.

A. Uršič.

Mat v 3. potezi.

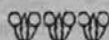
Mat v 3. potezi.

Fr. Zalko:

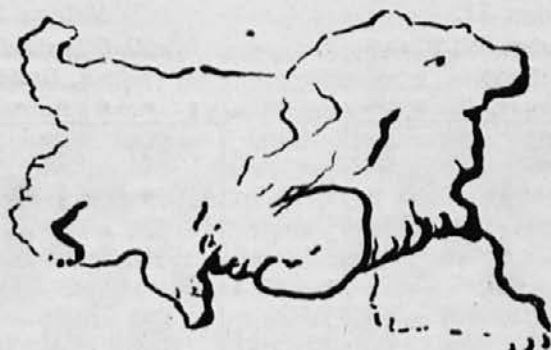
Dvoje src.

Dve mladi srci si zaupno bijeta
in skupno v venec si življenje vijeta,
iz kupe družno tiho srečo pijeta,
trpljenje, boli si v veselje lijeta —
kot zvezdi dve si na višini sijeta.

Ah, jaz pa nimam vernega srca!

Drobiž.

Kdo je ta lev, ki pričakuje bogatega plena?

(Rešitev uganke in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Gosp. monsignore Tomo Zupan, čegar veleznimiv spis o dr. Mencingerju prinašamo v današnji številki, je obhajal 14. marca t. l. petdesetletnico mašništva. Gosp. jubilant je kot prefekt v Alojzijevišču in pozneje kot profesor v Kranju in v Ljubljani ter kot vodja Alojzijevišča vzgajal veliko večino sedanje kranjske inteligence. Poleg stanovskega zvanja si je stekel velikih zaslug tudi s svojimi spisi, ki so pravi izraz njegove markantne osebnosti. Gosp. monsignore pripravlja obširen življenjepis svojega daljnega sorodnika — Fr. Prešerna in pa rojaka, velikega slovenskega vladike — dr. Jan. Zlat. Pogačarja, ki sta za našo kulturo veliko storila.

Pavel Novak: Nemščina brez učitelja. I. del: Nemška slovnica za samouke. II. del: Slovensko-nemški razgovori v vsakdanjem življenju. V Ljubljani, 1913. Založila Kat. Bukvarna. Cena vsakemu delu K 1-20. — Knjižici sta namenjeni v prvi vrsti samoukom, seveda takim, ki so si v ljudski šoli pridobili osnovne slovnične pojme. Brez teh se tudi samouk ne more nobenega jezika vsaj približno pravilno naučiti. Delce bo torej zelo dobra pomoč pri pouku nemščine v izobraževalnih društvih, v telovadnih odsekih itd. Posebno veliko praktično vrednost ima drugi del: Razgovori. Tu so zelo spretno sestavljeni pogovori v navadnih položajih vsakdanjega življenja:

Pozdravi, o vremenu, o času, o jedi in pijači, v gostilni, na železnici ... Za naše mladeniče, ki gredo v tujino, dobrodošel pripomoček. A tudi učencem višjih ljudskošolskih in meščanskih razredov in dijakom nižjih srednješolskih razredov praktično knjižico zelo priporočamo, — recimo kot počitniško zabavo.

Dramatična zbirka, zvezek I. Zloba in zvestoba. Igrokaz v štirih dejanjih. Prireja in izdaja salezijanski zavod na Rakovniku v Ljubljani. — Salezijanci v raznih jezikih izdajajo poljudne ljudske igre kot jako uspešno vzgojno sredstvo. Sedaj so začeli tudi na Slovenskem, in sicer z „Dramatično zbirko“. Prvi zvezek je „Zloba in zvestoba“. V igri se nam slika, kam pripelje človeka zloba, in kako naposled le zmaga zvestoba nad zlobo. Zeleti bi bilo malo več jasnosti, zlasti proti koncu. Nekateri osebe so v posameznih situacijah prisiljene. Tudi jezik ni ravno vzoren; igra je skoro gotovo prevod, dasi tega ni nikjer omenjeno. Glede imen bi bilo dobro, da se presade na slovenska tla, saj igra ni zgodovinska. Raznih Edmundov, Rihardov, Arturjev i. dr. Slovenci ne poznamo. Sicer pa je igra pripravna za naše odre in bo radi svoje lepe ideje in samo moških vlog gotovo dobrodošla.

Največja mesta v Evropi. V Evropi je 30 mest, ki štejejo nad pol milijona prebivalcev. Največje mesto na svetu je še zmeraj London s 7,253.000 dušami. Za

njim stopa v Evropi Paris, ki prehranjuje — ne všteti predmestja — 2,800.000 ljudi: Berlin ga nadkriljuje — 3,850.000 — ker je pritegnil nase že vsa predmestja; tudi Dunaj hitro narašča in preskrbuje danes 2,065,000 človeških glav. Hitro se množe Rusi v Petrogradu — 1,908.000 — in Moskvi — 1,617.000. Večno mesto se pa skoraj ne more povzpeti do stare slave in veljave tudi glede števila prebivalcev; danes šteje Rim 540.000 duš.

—n.

Časopisje l. 1852. v Avstriji. V tem letu je izhajalo v Avstriji 244 političnih in nepolitičnih časopisov, med temi 133 nemških, 13 čeških, 6 poljskih, 9 jugoslovanskih (med temi 3 slovenski: Novice, Zgodnja Danica in Slov. bčela), 2 maloruska, dalje 71 italijanskih, 8 madjarskih, 1 romanski in 1 armenski.

Geografske drobtine. (Zbira profesor dr. V. Šarabon.)

Stari ljudje. Koncem l. 1911. je bilo v Evropi 7000 ljudi, starih nad 100 let. Od teh jih je živelo v Bolgariji 3888, v Rumuniji 1704, Srbiji 573, Španski 410, Francoski 213, Avstro-Ogrski 113 itd. Za Rusijo ni izkaza.

Averov, grška oklopna ladja, odda v petih minutah iz svojih štirih glavnih topov okoli 40 strellov, turški oklopni ladji Torgut-reis in Hajredin Berberus v istem času iz dvanajstih svojih težkih, a starih topov samo 24 strellov. Vrhtega je hitrost Averova na uro za osem milj a 1852 m večja, nego ona ene teh dveh ladij. Zato si lahko Averov poljubno izbira distanco. Slednjič ima pa še močno srednjo artilerijo, ki onima dvema manjka.

Medijski zid je imel 15 m široke in 6 m visoke okope, dolžina je znašala 80 km.

Velikansko podgano so vjeli v deželi cesarja Viljema na Novi Gvineji. Dolžina glave in trupla znaša 47 cm, rep pa 40 cm, skupaj torej skoro en meter. Krajša hrbtna dlaka 3-5 cm, druga primeroma več, lobanja 7-5 cm. Rep je v začetku 10 cm širok in gosto poraščen, šele potem gol. Niso pa mogli vjeti nobenega drugega eksemplara in niso mogli dognati, kako taka žival živi.

Denar s premerom pol metra imajo še na Švedskem v starih plemenitaskih rodovinah. Iz bakra je. Vrednost

se seveda ceni po velikosti, oziroma teži predmeta, ki ima obliko krožnika itd. Da en sam denar spravimo naprej, je treba večkrat malega voza.

Neko molitveno preprogo Mohameda so zasledili na Češkem. Posestniku-literatu so ponudili zanjo 600.000 K.

Tržaško pristanišče bodo razširili na 12 km dolžine, prostora bo za več kot milijon kvadratnih metrov.

Hitrost ledenikov. V Antarktiki, tam, kjer je deloval Nemec Drygalski, je znašala hitrost ledenikov 10 m na mesec. A ledenik pri Jakobshavnu na Grenlandiji napravi povprečno 20 m na dan. Še hitrejši je neki ledenik v zalivu Scoresby-a na grenlandski vzhodni obali, 31 m na dan.

Cesarski prekop na Kitajskem je dolg 1100 km, globok povprečno 10 m, širok 30 do 330 m. A ko je l. 1852. mogočni Hvang-ho zadnjič izpremenil svoj tek, je to čutil tudi prekop; poškodbe so bile velike in še do danes jih niso popravili; na dolgo razdaljo ni poraben.

Petropavlovsk na Kamčatki mislijo pretvoriti v veliko vojno pristanišče. Luka je zamrznjena samo dva meseca, v Vladivostoku pa 4 do 5 mesecev.

Zgodovinske anekdote. (Zbira profesor dr. V. Šarabon.)

Iz Šparte.

Agija, Arhidamovega sina, je vprašal nekdo: „Katero znanost gojite v Šparti najbolj?“ — „Umetnost poveljevanja in uboganja.“ — „Kako moremo postati prosti?“ — „Z zaničevanjem smrti.“ — „Kako močni so Lakedemonci?“ — „Tako, da lahko zadržujejo nepoštene.“

Ko je nekdo eforom nasvetoval nekaj res potrebnega, a rabil pri tem preveč besed, mu je rekel Anaksamdridas: „Ljubi moj, ti bi napravil kar bi moral, a ne kakor bi bil moral.“

Neki Atenec se je bahal, da so večkrat zapodili Špartance od bregov Kefiza (pri Atenah). Špartanec Antalkidas mu je nato podrobil: Mi pa vas od Evrota še nikoli.

*

Plemenit odgovor. Danski pesnik pravljic Andersen se je dolgo časa mudil v Italiji. Treba je bilo iti nazaj domov. Neki Italijan mu pravi: „Kako moreš vendar iti na Dansko, ko je tvoja domo-

vina tako pusta in neprijetna? — „Ali ti svojo mater manj ljubiš, če ni lepa?“ odvrne Andersen.

Za francoskega vojaka ni nobena stvar prelepa. Lovec na konju je prinesel Napoleonu iz Milana v Montebello pismo, treba je bilo nujnega odgovora. „Kar takoj odjahaj nazaj,“ mu pravi Bonaparte, ko je bil na mestu sestavil svoje poročilo. „General, rad bi, a nimam konja. Tako hitro sem jahal, da se je konj zgrudil pod menoj, ko sem prišel do Vašega stanovanja.“ — „Pa mojega vzemi!“ Lovec se obotavlja, nima poguma zasesti konja vrhovnega poveljnika. „Ali se ti zdi morda prelepo opremljen?“ pravi Bonaparte, „le nanj, tovariš, ni je stvari na svetu, ki bi bila prelepa za francoskega vojaka.“

Naše slike. Velika francoska revolucija odpira očem eno najbolj zanimivih strani novejših povestnic. Usodepolni državni preobrat stopi nekako v središče obče-historične drame: zgodovina Francije v tej dobi zrcali zgodovino sveta, a svetovna zgodovina sama odkriva zastor velike francoske revolucije. — Že v zadnjih vzdihih monarhije (1774—1789) opazamo znamenja, ki napovedujejo bližajočo se nevarnost. Državni organizem stoka pod neznosnimi davki, kralj, pred kratkim še absoluten suveren, postaja orodje „nove ljudske volje“. Da bi otel kralja in njegovo rodovino in znižal davke, nasvetuje škof Talleyrand prodajo cerkvenih posestev v znesku 1200 milijonov lir. Seveda se razdražene ljudske strasti s tem niso potolažile, ampak so začele pleniti samostane, cerkve in dobrodelne zavode. Državlanski boj v Parizu je pa le zrcalo velikih bojev, ki jih je bil Napoleon izven mej Francije. Zdi se, kakor da bi Napoleonovo nenasitljivo slavo-hlepje s posebnim dopadanjem gledalo prelivanje človeške krvi. Že tri dni sem so poizkušali Francozi iztrgati Avstrijcem most pri vasi Arcole. Bonaparte zapoveduje, navdušuje, pa bilo je vse zaman; kakor levi so branili Avstrijci to važno postojanko.

Končno pograbi Napoleon sam zastavo. Klic — sledite svojemu vojskovodji — vlije nove moči Francozom. Na levo in desno padajo granate, a Napoleon drvi z zastavo v roki dalje in v nekoliko minutah so Francozi gospodarji mostu. Enaka usoda je doletela avstrijsko armado tri mesece pozneje (14.—16. jan. 1. 1797) pri Rivoli. Francozi so že omahovali. V odločilnem trenutku skoči Napoleon na iskrega vranca in dirja na čelo vojske, ki jo prevzame neka nevidna, demonična moč. V nekoliko urah je palo 5.000 Avstrijcev, 10.000 pa je bilo zajetih. Še istega leta so se pobotali Francozi z Avstrijci v Campo Formio. Mir so pospešili novi Napoleonovi cilji. V njegovem duhu so že takrat vstajale mogočne piramide in bogate pokrajine faraonov. Zato je pohitel Bonaparte že prihodnje leto v Egipt, da si osvoji Nil in Sirijo ter tako ložje napade Angleže v Indiji. V očigled piramidam je Napoleon navduševal vojake z besedami, ki so zadobile svetovni sloves: „Vojaki, mislite na to, da zre na vas z vrha teh monumentov 40 stoletij.“ To slavo-hlepje ga je gnalo nazaj v Pariz. Zato popusti vojsko v Egiptu in pohiti v francosko prestolnico, da prevzame državno krmilo. Pa kako ga razočara 19. brumaire! S klubom v roki je hitel Napoleon dne 9. novembra v zbornico. Toda na pragu osupel obstane: „Smrt diktatorju! Proč z bajonetami! Nazaj, krvnik, ti onečaščuješ svetišče naših postav.“ V tej mučni situaciji mu priskočijo na pomoč zvesto udani grenadirji. Ko ga privedejo na prosto, zahlepi Napoleon kakor lev po maščevanju. Vojaštvo mu slovesno zapriseže zvestobo, general Murat, Napoleonova desna roka prepodi „svetovništvo 500 mož“, Lucijan pa bega po ulicah in zbira pristaše Bonapartove. Še predno je v zvoniku odbila ura polnoči in se poslovil 19. brumaire, je stopal Napoleon po pariških ulicah kot prvi konzul Francije. Da pa ni imel takrat še veliko prijateljev, priča dejstvo, da so že leto pozneje napravili nanj atentat, kateremu je pa srečno ušel. Dr. Fr. T.

Ljubljana, Sv. Petra cesta 23.

K. A. KREGAR,

trgovina z usnjem
na debelo in drobno

Bogata zaloga razno-
vrstnega usnja in črev-
: ljarskih potrebščin :

:: Glavna zaloga ::
„**SAVA**“-kreme
v korist obmejnim Slovincem!

Orkestralne maše

tudi po manjših župnijah so mogoče le

s klavirijolinskim kvartetom

Godba blaži srce. Zares plemenito godbo našim dru-
štvom (mladeniškim in dekliškim) nudi brez truda le

klavirijolina z vijolo in cello.

Čč. cerkvenim predstojništvom dajemo znaten popust
in plačevanje na obroke.

BAJDE & KO., Ljubljana, Dunajska c. 73.

Priporočljiva domača trdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavbnega odbora za zidanje nove
cerkve v Šmihelu pri Žužemberku, da je gospod

Rajko Sušnik, umetni steklar v Šiški

napravil v imenovan cerkvi enajst novih oken, krasno in umetno v
gotakem slogu, v aplošno zadovoljnost in po smerni ceni ter je zato v
svoji stroki vreden najboljšega priporočila.

V Šmihelu, 12. avg. 1900.

Za stavbni odbor:
Francišek Gabrišek, župni uprav.

Trgovina oljnatih barv, firmežev in lakov ter vseh v to stroko spadajočih predmetov.

Brata EBERL slikarja napisov, pleskarska mojstra
Miklošičeva cesta 4, naspr., „Uniona“.

Priporočata se pred. duhovščini in p. n. občinstvu v vsakem oziru kot priznana solidna tverika.

Knjigoveznica „Katol. tiskovnega društva“
v Ljubljani se priporoča

v izvršitev vsakovrstnih knjigoveških del.

Knjiznicam znaten popust. — — Solidno delo, zmerni cene.

Luka Vilhar, urar, Ljubljana, Kopitarjeva ulica štey. 4

priporoča predastiti du- svojo veliko in bogato zalogo **priložnostnih daril**
hovščini in sl. občinstvu
kot ure, verižice, uhane, zapestnice po najnižjih cenah. Za solidno in točno postrežbo se jamči.

Nizke cene!

Priporoča se

Velika zaloga

trgovina s klobuki in čevlji

Ivan Podlesnik ml., Ljubljana, Stari trg št. 10.

V zalogi ima tudi
telovadne čevlje,
hlače, srajce, čepce,
pasove, zna-
ke za uniforme.

Prodajalna „Katol. tisk. društva“ (H. Ničman) v Ljubljani

priporoča svojo bogato zalogo

šolskih in pisarniških potrebščin,

kakor: raznovrstni papir, zvezka, noteze, razne zapisnike, kopirne knjige,
šolske in pisarniške mape, pisala, radirka, črnilo, gumi, tintnika, ravnila,
trikota, šestila, barva, čopiče, raznovrstne razglednice in devocijonaliže.